

MŰVÉSZET A KÖZÖSSÉG SZOLGÁLATÁBAN*

Nem könnyű évente rendszeresen ismétlődő művészeti bemutaton, kiállításon megnyitót tartani. Nem könnyű, mert az elmúlt több mint tíz év során tanulmányok és értékelések sok mindent elmondtak, ami jellemezheti a megtett utat és fejlődést, az esetleges megtorpanást, vagy fellelhető tévedéseket is. Ezek az értékelések ugyanakkor megfelelnek egész művészeti életünknek, és lényegében elmondhatók az országban rendezett bármelyik kiállításról is.

Mégis amikor Szegeden nyitjuk meg immár tizenkettedik alkalommal a *Nyári Tárlatot*, óhatatlanul kerülnek elő ettől némileg eltérő gondolatok is. Eltérő abban az értelemben, hogy egyik legjelentősebb alföldi városunkban megrendezésre kerülő képzőművészeti kiállítás *sajátos karakterisztikáját adja hazánk művészeti életének*. Karakterisztikáját abban az értelemben is, hogy szerves része annak a nagy vállalkozásnak, amivel Szeged évről évre az ünnepi hetek programjával szinte keresztmetszetét mutatja az ország sokirányú fejlődésének. Mert ez a képzőművészeti kiállítás — még ha kiemelkedő jelentőségű is — *csak egy tárlat* lenne csupán, ha nem egy időben rendeződne a nemzetközi jelentőséggel bíró szabadtéri játékokkal, az ipari vásár, a kiállítások és hangversenyek, sport- és egyéb rendezvények sorával. Igaz azonban ennek az ellenkezője is. A Szegedi Ünnepi Hetek nem lehetne teljes értékű e Nyári Tárlat nélkül. A következtetés szinte magától adódik éppen a képzőművészet számára ezután, tudniillik az, hogy *egész társadalmi fejlődésünk, a szocialista építés szerves, elidegeníthetetlen része a kultúra, benne a magyar képzőművészet is*.

Okkal kérdezhetné meg valaki, vajon kell-e ilyen vagy hasonló általános igazságokat ismételni? Am a valóság az, hogy az általánosnak hitt igazságok konkrét formában nem mindig ilyen természetesen érvényesülnek. És e tárlatnak éppen az a jelentősége, hogy bizonyítékát adja: *a magyar képzőművészet nem tehet eredményes lépést semmilyen irányba, ha a valóságnak ezt a meghatározó szerepét nem veszi figyelembe*.

A látogatót éppen az ragadhatja meg e tárlaton, hogy az úgynevezett alföldi festészet, képzőművészet szerves folytatását találja meg. És kiállításunk egyik legnagyobb erénye talán éppen ez. Bár tárlatunk országos jellegű, gerincét mégis az itt élők, illetve az Alfölddel mint tájjal és természeti egységgel kapcsolatot tartó alkotók adják.

Könnyű lenne ezt bizonyítani, ha *csak* a tematikából indulnánk ki. Ez még abban az esetben is igaz, ha e témában nemcsak Tisza-parti táj, halász, falusi csendélet, az Alföldön élő emberek ábrázolását találnánk meg. Igaz ez akkor is, ha például az év tizenkét hónapját szimbolizáló sorozatot látunk, hiszen a természettel folytatott küzdelemben e ritmus emberi magatartásokat, viselkedést meghatározó

* Megnyitóként elhangzott a Szegedi Nyári Tárlaton.

jelentőséggel bír. És a tájnak, természetnek kapcsolata az emberrel, különösen megváltozott életünk sokszínű, gazdag megmutatása éppen e tájék jellegzetessége. Ezzel tud a magyar képzőművészet sajátos, azonnal felismerhető, de elidegeníthetetlen részévé válni.

De a témán túl a formák és tartalmak gazdag variációi, a szigorú szerkesztettségtől a lírai oldottságig terjedő, művészi magatartásbeli változatosság is e valósághoz fűződő szerves kapcsolatot bizonyítja. E valóság gyökerei pedig a mában, mai életünkbe hatolnak be. Egy megnyitó, ha az alkotókhoz is kíván szólni, csak azt mondhatja: bátran tovább ezen az úton: *minden erőfeszítést, amit mesterségbeli felkészültség és tudás, a művészi gondolat még magasabb szintű kifejtése érdekében tesznek, gazdagíthatja hazánk művészeti életét.*

Képzőművészetről beszélni ma nem könnyű dolog. Egész kulturális életünket — kétségtelenül jelentős eredményei mellett — nagyon sok ellentmondás jellemzi. Ez képzőművészetünkre fokozottabban érvényes.

Nem vállalkozhatunk most arra, hogy minden oldalán értékeljük, véleményét mondjunk ezekről, mégis egyetlen kérdést kiragadhatónak, megemlíthetőnek tartok. Ez pedig képzőművészetünk népi-nemzeti jellege. Nem csak a művészet anyanyelvéről van szó, bár tagadhatatlan ennek jelentősége.

Nemzeti karakterű művészetünk jelentőségét az emeli ki, amivel gyakran éppen ezt igyekeznek néhányan kétségbe vonni. A tájékoztató eszközök rohamos technikai fejlődése — divatos szóval élve — mikrovilágunk hallatlan leszűkülése éppen ebben az értelemben növeli alkotóművészeink, kulturális élettel foglalkozó tisztségviselőink felelősségét. Számítalan példa bizonyítja, hogy a gyors és gyakori közlés a tapasztalatszerelés lehetőségei között, *egyre inkább az válik jelentőssé, hogy egy kis nemzet mivel tudja gazdagítani az egész emberi kultúra tárházát.*

Gazdasági, politikai téren elért eredményeinkre méltán figyelnek fel barátaink és ellenfeleink egyaránt. Külföldi kiállításainkon pedig újból és újból azt várják tőlünk, hogy *ennek vetületében vajon mi az többlet, helyesebben szólva: sajátos, amit a művészeti produktumokban adni tudunk?* Ezt kérték — ha úgy tetszik — számon az elmúlt évben a Bolognában rendezett kiállításon. Ezért volt hallatlan sikere az ezer év művészetének Párizsban, ahol éppen azokra az alkotásokra figyeltek fel, amelyek témában, tartalomban és formában azt mutatták be, amivel a magyar képző- és iparművészet eltér az általában megszokott és gyakran uniformizáltan jellegtelenné művektől.

Csak végzetes tévedés azt gondolni, hogy művészetünk népi-nemzeti jellegéről beszélni valamiféle szűklátókörűséget, szektás elzárkózást jelent. (Ennek a magatartásnak egyébként sem ez a fő jellemzője.) Divatos dolog az is, hogy a nemzeti jelleg hangoztatását úgymond „internacionalizmus-ellenes”, vagy — ahogy azt egy évvel ezelőtt olvastam valahol — a népek közeledése és barátsága akadályozójának tartják. Pedig egy nép művészete éppen saját életében gyökeredző egyedi — ha úgy tetszik különös — alkotásokkal válhat általános nemzetközi jelentőségűvé. Ellenkező esetben csak pusztán másolás, értelmetlen epigonizmus és nagyon is provinciálisizmus lehet.

E vitákban, véleményütközésekben alapvetően annak a megnyilvánulását kell látni, hogy a képzőművészettel és iparművészettel kapcsolatosan vajon milyen álláspont alakult ki az elfogadás, támogatás, türelem és tiltás egységes alkalmazásában?

Nem lehet célo, hogy ezzel kapcsolatban valamiféle megfellebbezhetetlen örök érvényű igazságot mondjak ki. Nemcsak azért, mert ilyet mondani nem tudok, hanem azért is, mert ilyen örök érvényű igazságok nincsenek. De igen is vannak elvek, amelyek alapján lehet átfogó programról, elképzelésről beszélni. Ilyen többek között az, hogy *hisszük és valljuk: a ma művészetének legfontosabb társadalmi feladata a nevelő, ha úgy tetszik agitativ funkciót is elvégezni, mégpedig azzal, hogy a művészet — így a képzőművészet is — az élet, a szocialista valóság egy és oszthatatlan folyamatának szerves megnyilvánulása.* És ebben az értelemben egy és oszthatatlan része annak a nagy nemzeti ügynek, amit mi a szocialista építés feladatá-ként szoktunk jellemezni.

Gyakran hallani, hogy nagyobb és tágabb teret az új kezdeményezéseknek, kísérleteknek. E címen azonban végső soron — minden szándék ellenére — mindig stílusvita kerekedik ki az említett követelményből. Az, hogy az úgynevezett hivatalos politika elve — és *ami még fontosabb ma* — gyakorlata nem a stílusokért vagy stílusok ellen van, tárgyilagos és jóindulatú szemlélő számára világos. Akár e tárlaton vagy más kiállításon bemutatott műveket, vagy közösségi alkotásokat vesszük alapul, szembe tűnik a stílusok és formák változatossága. Semmiféle állami irányítás ma nem híve e téren az erőszakos szűkítésnek. De elengedhetetlen feltétele minden támogatásnak, hogy a létrejövő alkotásoknak be kell tölteniük a megrendelő, a mecénás által támasztott feladatot. Ez akkor is igaz, ha ez nem több, mint egy környezet díszítése, külső megjelenése, harmóniájának formai megteremtése. De igaz abban az esetben is, ha a mű ezentúl olyan értelemben autonóm, hogy többet kell közölnie adott világunkról, ha tartalmi mondanivalója ebben a viszonylatban konkrétabb és elkötelezettebb.

Mi feltétlenül hiszünk a szocialista realista képzőművészetben. Nem úgy, mint azt sokan jó- vagy rosszindulattal hinni vélik, nem mint stílus kategóriában. De hiszünk, mint alkotói magatartást, amelyik vállalja a társadalom, a közösség szolgálatát — és *nem kiszolgálását*. Mindenféleképpen ezt a képzőművészetet kell támogatnunk, hogy egyetlen érték se kerüljön veszendőbe. Persze az értékrend alakítása a legnehezebb feladat, mert abszolút értékek nincsenek. Pontosabban *a művészi érték az adott társadalmi, gazdasági, politikai és kultúrpolitikai körülmények által determinálódik*. Ez pedig rohamosan fejlődő és változó világunkban állandóan figyelemmel kísérendő feladat.

Az adott feltételek jók. A mecénás, a művészetpártolás egyre szélesebb társadalmi tevékenységgé vált. Már a múlté az a szemlélet, hogy a képzőművészet támogatása csak valamiféle központi állami feladat. Az évente megrendezésre kerülő tárlatok mellett számtalan lehetősége van művészeinknek az országban és itt Szegeden is megmutatkozni. Az egyre növekvő városok, új lakótelepek és középületek díszítése, vállalatok, üzemek, intézmények vásárlásai sok-sok alkotónak adnak újabb és újabb feladatot. Szeged város vezető testülete, a tanács, évente kiadott díjakkal és munkajutalmakkal is reprezentálja, minden eszközzel támogatja a művészeknek azt a törekvését, hogy egyre sokoldalúbban és változatosan valljanak a képzőművészet eszközeivel gazdagodó életünkről.

ORMOS TIBOR

HÍREK

A Szibírszkije Ognji című novoszibirszki folyóirat vendégeként tíz napot töltött a Szovjetunióban Havasi Zoltán, lapunk főszerkesztője. Útja során ellátogatott Irkutszkba is, ahol meglátogatta a Szibirj címen megjelenő irodalmi folyóirat szerkesztőségét is.

*

Vendégeink. Fehér Ferenc költő (Újvidék), Vári Attila író és Illyés Kinga színésznő (Marosvásárhely) voltak külföldi vendégeink az elmúlt hónapban. Szegeden járva meglátogatta szerkesztőségünket Szederkényi Ervin, a Jelenkor főszerkesztője is.

SZERKESZTŐI ÜZENET

Nem közölhető írást küldtek: H. P. Budapest, K. K. Szolnok, E. J. Szentés, H. Gy. Budapest, B. F. Soponya, V. I. Kecskemét, K. M. Kecskemét, N. G. Budapest, H. P. Budapest, J. T. Budapest, A. A. Pestlőrinc, B. A. P. Algyó, K. I. Budapest, B. P. Sátoraljaújhely, ifj. Zs. S. Kiskunfélegyháza, B. I. Budapest, G. L. Pécs, T. K. Lakótelek, K. E. Budapest, L. E. Kiskunfélegyháza, K. T. Hódmezővásárhely, B. A. Budapest.